

KEKSA YOSHDAGILARGA INSONPARVARLIK MUNOSABATTA BO'LISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7792057>

Abdukarimova Roxila Abdurayimovna

Talaba, Far'ona davlat universiteti, Farg'ona shahri

Abdukarimovarohila3@gmail.com

Annotasiya. *Maqolada yoshlarning keksalarga hurmatli munosabatini shakllantirish muammosi aks ettirilgan, inson salohiyatini rivojlantirish, O'zbekiston jamiyatini ma'naviy mustahkamlash uchun avlodlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning ahamiyatini aniqlashga va insonparvarlik munosabatlarni shakllantirishga harakat qilingan.*

Kalit so'zlar. *keksalik stereotipi, yoshga bo'lgan munosabat fenomeni, hayotiy va kasbiy tajriba, intellektual salohiyat, keksalarga hurmat, avlodlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir, insonparvarlik, aholi bandligi, nuroniylar, nafaqa.*

Aksariyat Evropa mamlakatlarida qariyalar soni asta-sekin o'sib borayotganiga qaramay, ular jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan foydali a'zolari sifatida ko'pincha ko'rib chiqilmaydi. O'zbekistonlik yoshlarning nafaqa va pensiya yoshidagi odamlarga nisbatan yetarli darajada hurmatli munosabati ham bundan mustasno emas edi. Aksariyat keksa odamlarning to'plangan hayoti va kasbiy tajribasi keraksiz deb hisoblanadi, chunki u boshqa ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarda olingan. Natijada, xususan, keksa yoshidagi odamlarga nisbatan kamsitish amaliyotlari qo'llaniladi: ishga qabul qilishdan bosh tortish, etarli darajada asoslanmagan ishdan bo'shatish, noto'g'ri qarash. Buning asosiy sababi, bizningcha, jamiyatda mavjud qarilik stereotipidir.

Faxr bilan aytish mumkinki, biz har bir ishda kattalar maslagiga tayanadigan, kichik bir oilaviy ziyofatdan tortib, to'ylargacha davralarimiz to'rini nuroniylarimizsiz tasavvur eta olmaydigan millat vakillarimiz. Shunday ekan, keksalarga bo'lgan cheksiz hurmatimiz, ular oldidagi bitmas-tuganmas farzandlik burchimiz bizni ular duosini olishga, ularni rozi qilishga undayveradi. Buning yana bir hikmati shundaki, farzandlarimiz ham o'z-o'zidan bu an'ananing davomchilariga aylanib, keksalar duosining oltindan qimmat ekanini anglab borishadi. Shuning uchun ham elimiz, yurtimiz keksalar duosi bilan yashnayveradi.

Tadqiqotchilar G.B. Kosharnaya, A.V. Sharipova keksa odamlarning jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotida ishtirok etish imkoniyatlarini sun'iy ravishda toraytirish ularning hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishini, ularning to'plangan bilim, ko'nikma, malaka va ko'nikmalardan foydalangan holda o'zini namoyon qilishiga to'sqinlik qilishini ta'kidlaydi, natijada bularning barchasi jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir qiladi. Shuni yodda tutishimiz kerakki, inson va jamiyat hayotining barcha sohalarida ko'plab yirik kashfiyotlar keksa yoshdagi odamlar tomonidan yaratilgan, chunki ularning to'plangan hayotiy tajribasi shaxsiy o'zini o'zi anglashiga yordam berdi. Keksalar odamlar ijtimoiy-pedagogik qo'llabquvvatlashga muhtoj, yosh avlod esa keksalarga hurmatli munosabatni tarbiyalashi kerak degan fikrni shakllantirishga yordam beradi. Keksalar odamlarga bunday munosabatni tarbiyalash "insonda inson" ni tarbiyalashning haqiqiy imkoniyatlaridan biridir.

Ishonchimiz komilki, keksalarga hurmat ehtirom bilan munosabatda bo'lishni tarbiyalash, yoshlarning ular bilan qimmatli muloqotga tayyorligini shakllantirish hozirgi davrda alohida ahamiyatga ega.

Keksa avlodning eng muhim ijtimoiy funksiyalari quyidagilardan iborat:

- ijtimoiy normalar va qadriyatlarga muvofiq oilaviy va madaniy an'analarni saqlash va etkazish;

- oilaning yosh a'zolari - nevara, chevaralarning boshlang'ich ijtimoiylashuvi va ta'limini amalga oshirish;

- shaxsiy ijtimoiy tajribani uzatish; iqtisodiy va ma'naviy hayotning turli sohalarida ustozlik qilish.

Keksa yoshdagi odamlarning ta'lim maydonini kengaytirish, ularga hurmatli munosabatda bo'lish, shuningdek, ularning ijtimoiy mavqei oshirish uchun maxsus ijtimoiy-pedagogik sharoitlar yaratilsa, ta'minlanishi mumkin. Zamonaviy o'zbek tadqiqotchilari M.A. Abdullayeva va S.B. Choriyev bu borada shunday ta'kidladilar: "Bizga madaniyatning jamoat maydonida keksalikning yangi taqdimoti kerak, boshqa narsalar qatori, hayot davomida ta'lim olish zarurligini ta'kidlaydi". Bu g'oyani akademik I.S. Kon: "Insonning 70 yoshda ekanligi muhim emas, lekin ular 70 yoshda va nafaqada yoki hali ham ishlayotgan, ular 70 yoshda, turmush qurgan yoki turmush qurmagan. Albatta, 70 yoshda beva bo'lish ehtimoli 45 yoshga qaraganda yuqori, shuning uchun bu erda yosh ham rol o'ynaydi. Ammo bu omil ham nisbiydir. Gap nafaqat maxsus sharoitlarning farqida, balki umumiy ijtimoiy omillarda hamdir. "Keksalik" tushunchasini o'rtacha umr ko'rish kabi demografik ko'rsatkichdan ajratib bo'lmaydi... Keksa odamning mavqei, o'zini o'zi anglashi uning ijtimoiy roli, moddiy ta'minoti, ijtimoiy vazifalariga bog'liq". Afsuski, hozirgi yosh avlod keksalarning hayotiy donoligi, idroki va oldingi tajribasining qadriga shubha bilan qaraydi. Shuni ta'kidlash kerakki, bizning kunlarda keksalikning tubdan yangi "kashfiyoti" sodir bo'ldi. Inson hayotining bu davri boshqa davrlar bilan teng hisoblana boshladi, u o'z xususiyatlariga ko'ra mustaqil va alohida yosh hisoblanadi. Keksalik inson hayotining hodisasi sifatida uning mavjudligining ikki xil sifat jihati bilan ifodalanadi: biologik va ijtimoiy jihatlar, ya'ni "ijtimoiy qarilik". "Ijtimoiy qarilik"ni kechiktirish yoki oldini olish uchun, bizningcha, avlodlar tarqoqligining "kuchini zaiflashtirish" zarur. Shu bois yoshlarda keksalarga hurmat-ehtirom munosabatini shakllantirish, ularning ijtimoiy vazifalarini amalga oshirish orqali ularning jamiyatdagi ijtimoiy rolini oshirish bo'yicha aniq maqsadli ishlarni amalga oshirish shart.

Bugun ham ishlab, ham nafaqa pulini to'liq olayotgan tajribali, keksa xodimni hech kim "ishlasangiz nafaqangiz 50 foizga qisqaradi" deb xavotirga solayotgani yo'q. Ular emin-erkin ishlayapti, nafaqasini to'liq olyapti. Aksincha, g'amxo'rliklarning eng avvali fidoyi, g'ayratli, tajribali keksa xodimlarga qaratilyapti. Zero, Prezidentimiz ta'kidlaganidek, ularning boy tajribasi, malakasi, yo'l-yo'riq va maslagi biz uchun g'oyat qadrli.

Davlatimiz rahbari Oliy Majlisga Murojaatnomasida keksalar, jumladan, yolg'iz keksalar bilan ishlash, ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bo'yicha yaxlit va ta'sirchan tizim yaratish zarurligi, bu toifa uchun ajratilayotgan ijtimoiy to'lovlar miqdorini qayta ko'rib chiqish kerakligini alohida ta'kidlagan bo'lsa, joriy yil "Agar katta avlodning bilimi va tajribasini, uzoqni ko'ra olish fazilatlarini yoshlarimizdagi g'ayrat-shijoat, mardlik va fidoyilik bilan birlashtira olsak, ko'zlagan marralarga albatta yetamiz. Nuroniy otaxon va onaxonlarimizni har

tomonlarga qo‘llab-quvvatlashimiz ham qarz, ham farzdir”, degan qat’iy chorlovlari bilan ularga bo‘lgan yuksak ehtiromini namoyon etdi. haqida har kuni, har soatda o‘ylashimiz lozim. Joriy yilda ularga har tomonlarga e’tibor yana-da kuchaytiriladi. Jumladan, mamlakatimizning eng yaxshi sanatoriylarida ularning salomatligini mustahkamlash uchun qulay sharoitlar yaratamiz”, degan gaplaridan urush faxriylarining ko‘ngillari tog‘dek ko‘tarilgani aniq.

2020-yili Vatanimiz davlat mustaqilligining 29 yilligi munosabati bilan iqtisodiyot, ishlab chiqarish, ilm-fan, madaniyat, ta’lim, sog‘liqni saqlash, yurisprudensiya va boshqa sohalardagi uzoq yillik halol mehnatlari uchun hamda ishlamasdan, jamiyatda mustahkam oilani saqlab qolgan onalardan iborat jami 393 nafar faxriylar, jumladan, ularning 144 nafari I-darajali, 124 nafari II-darajali, 125 nafari III-darajali “Mehnat faxriysi” ko‘krak nishoni bilan taqdirlandi. Taqdirlangan faxriylarga jami 211 million 404 ming so‘m miqdoridagi mukofot pullari jamg‘arma hisobidan topshirildi.

Shunday qilib, o‘zbek an’anaviy madaniyatida keksalarga hurmat ko‘rsatishning turli shakllari va tizimi mavjud. Yoshlar uchun avlodlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantiruvchi foydali muhit hisoblanadi. Ishonchimiz komilki, o‘zbek jamiyatining barcha a’zolari avlodlararo o‘zaro ta’sirni tashkil etish sifatidan foyda olishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Allaniyazova , R. . (2022). YOSHLARNING KEKSA YOSHDAGILARGA INSONPARVARLIK MUNOSABATTA BO‘LISHI. Yevraziyskiy jurnal sosialnyx nauk, filosofii i kultury, 2(12), 93-96. izvlecheno ot <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/6003>
2. Ganiyeva M.X., Latipova N.M. Istoriya i teoriya socialnoy raboti. Metodicheskoye posobiye. – Tashkent: NUUZ. 2015. – 270 s.
3. Abdullayeva M.A., Choriyev S.B. Formirovaniye u molodyoji uvajitelnogo otnosheniya k pojilyim lyudyam kak sosiologicheskaya problema//Vestnik KRAUNS. Gumanitarnyye nauki, 2021.